

ЕДИТОРИЈАЛ

Поштовани читаоци,

Пред вама је нови број часописа Пешчаник, бр. 1, у седамнаестој години штампаног издања научног и стручног гласила Историјског архива Ниш.

У овом броју стављамо на увид вашој оцени већи број радова из визуре прошлости правног и обичајног нормирања друштвених појава које су обележавале или обележавају наше постојање на овим просторима. Уважени аутори/ауторке дали су своје виђење, а самим тим и квалитетни допринос, да боље разумемо сложене путеве антропологије права код нас, зато што право и правна норма најчешће настају из обичаја, или опортуно, али стварају је људи, појединци, који су својим положајем у друштву могли да примењују али и да утичу на номотехнику.

Др Драган Јовашевић написао је рад *"Развој сврхе и система казни у Србији у периоду двадесетог века"*. У раду је указано на то да су казне најстарији и најчешћи облик друштвене реакције на различите облике и видове криминалитета појединаца и група. Оне се јављају од најстаријих времена и у Србији, још од Душановог законика. Сви закони су предвидели више врста казни које је требало да остваре одређену сврху (циљ) – сузбијање криминалитета, али и његово спречавање. Оно се јавља у два облика и то као: а) специјална превенција – утицање на учиниоца да не понови кривично дело и б) општа превенција – утицање на грађен да не чине кривична дела. Управо о историјском развоју сврхе и система казни у Србији у двадесетом веку говори овај рад.

Др Игор Вукоњански упутио је уредништву часописа текст под називом *"Развој српског чиновништва од сталешког естаблишмента до професионалног апарата извршне власти"*. Реформа државне управе заснована је на промовисању професионализованог, деполитизованог и стручног чиновничког апарата. Традиција према којој државни чиновници заузимају посебно место у устројству српске државе сеже у далеку прошлост, јер је развој чиновничког права пратио развој српске државности. Како је српски народ био конститутиван народ у стварању Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Краљевине Југославије, Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и Савезне републике Југославије, овај рад је посвећен специфичностима положаја државних чиновника у различитим епохама наше државности од 1835. до 2005. године. Осим презентовања података из наше богате историографије од значаја за суштинско сагледавање статуса државних чиновника, жеља је аутора да читаоцу врати наду и повратак друштвеног и професионалног достојанства, које државним службеницима с пуно разлога и припада.

Др Миомира Костић написала је чланак на тему *"Дете у породици и друштву - некад и сад"*. У првом делу раду ауторка је нагласила да од тренутка дететовог доласка на свет оно почиње да развија своју личност у одређеним социјално-културним условима. Историја породице и положаја детета у њој најлакше се може пратити кроз историјске етапе старог века, средњег века и грађанског друштва. У другом делу рада описала је биолошко-психолошки развој детета у одређеном социјалном окружењу. Закључује да тек када је дете почело да се посматра као личност у развоју, са својим биолошким и психолошким особинама које су захтевале да има посебан породични и друштвени третман, заједница је наметнула правила понашања према њему, и то како породици, тако и

институцијама које се баве дететом.

Др Дарко Димовски истраживао је тему "*Нормативни оквир злочина мржње у Републици Србији кроз историју*". Аутор на почетку рада наглашава да је злочин мржње први пут инкриминисан у Републици Србији током 2012. године као обавезна отежавајућа околност, као и новелацијом Кривичног законика. Ефикасна борба против злочина мржње захтева доношење адекватног нормативног оквира. Аутору је стога у раду образложио сва кривична дела у кривичним законима који су важили на територији Републике Србије након Другог светског рата, како би си увидело на које све различите начине је могуће третирати мржњу као мотив извршења кривичних дела.

Александар Михајловић, мастер права, написао је рад "*Цртице о историјској и социјалној условљености родног буџетирања*". У раду се указује и на концепт људских права, прописаних међународним документима које је ратификовала наша земља, који тежи ка томе да сви људи морају имати обезбеђену исту доступност ресурсима у друштву. Указује се и на то да код нас Закон о буџетском систему прописује обавезу да ће се одредбе овог закона које се односе на родно одговорно буџетирање примењивати на буџетске кориснике у складу са годишњим планом поступног увођења родно одговорног буџетирања, а у целини до доношења буџета Републике Србије и буџета локалних власти за 2020. годину.

Владимир Милетић, докторанд права, написао је рад на тему "*Имовинска кривична дела у Душановом закону*". Кривична дела против имовине представљају дела општег, класичног криминалитета. Она су позната од најстаријих времена писане правне историје уопште, па тако и у Србији. Учиниоци ових кривичних дела радњу извршења предузимају са намером прибављања противправне имовинске користи. За ова кривична дела су прописане строге казне, не само данас већ и у праву средњовековне Србије. У раду се анализирају појам, садржина, карактеристике и облици испољавања имовинских кривичних дела у Душановом закону.

Марија Стојановић, мастер права, истраживала је тему "*Верске секте и њихов криминогени утицај*". Верске секте, као изоловане заједнице, а нарочито оне које пропгирају насиље и окултизам, јесу један од највећих проблема савременог друштва. Секте путем непосредних и посредних метода контрола свести стварају заслепљеност и адикцију код својих чланова, те неретко код следбеника долази до радикалне, необјашњиве, промене система вредности. Ера савремених технологија, интернета и друштвених мрежа је допринела новом процвату верских секти. У сајбер простору верске секте с лакоћом пропгирају своја учења и врбују чланове. Постојећа, како међународна тако и национална легислатива, показала се као недовољна у сузбијању рапидног развоја и настанка верских секти. Неадекватна поступања надлежних институција комбинована чињеницом да већина секти делује под велом тајни, изолована од лупе јавности, свакако доприноси ширењу овог негативног друштвено-религијског проблема.

Тијана Станчевски, мастер права, бавила се питањима из одређеног историјског раздобља развоја нашег друштва, непосредно после Другог светског рата, на тему "*Рехабилитација – правни одговор на Резолуцију Информбироа*". Ауторка је истакла да се ове, 2019. године, навршило седам деценија од доласка прве групе од 1.200 кажњеника на Голи оток, 9. јула 1949. године и то годину дана од доношења Резолуције Информбироа. Велики број кажњених због подршке

Резолуцији ИБ-а, пресуде по којима су осуђени видели су деценијама касније- када су покренули поступке за рехабилитацију на основу Закона о рехабилитацији који је донела Народна скупштина Републике Србије 2006. и 2011. године. Многи, нажалост, нису дочекали исправљање неправде која им је нанета, или су, рехабилитовани, кратко поживели. О томе, и у целини и на конкретном примеру говори овај рад.

Др Небојша Ранђеловић учинио је посебан допринос овом броју Пешчаника тако што је написао приказ књиге *"Увод у смрт – Numerus clausus 1940. године и ограничавања права Јевреја у Краљевини Југославији"* аутора **др Жељка Лазића**. Из приказа издвајамо следеће: "У државноправној историографији и историографији уопште, нема целовите студије која има сличан наслов, сличну садржину и која се на целовит начин бави овом тематиком. То је аутору оставило широк простор за истраживања и давање анализа и извођење закључака, који су базирани више на изворима него на доступној литератури. То је дало и могућност да се на целовит начин, на научним поставкама, да комплетна слика државних и друштвених одлика Краљевине Југославије у једној тачки сажимања – уредбама о ограничавању права Јевреја у Краљевини Југославији. У тој чињеници лежи квалитет ауторовог истраживања, јер се првенствено базира на анализи доступних извора (архивска грађа, домаћа и страна штампа, казивања непосредних актера догађаја)". Тиме је заинтересована пажња читалаца да се упознају са садржајем ове вредне студије.

И на крају ове свеске, круна, завршетак кроз рад **др Дарка Трифуновића** *"Конвенција за превенцију и спречавање међународног тероризма"*. На први поглед само правничка мисао, а у ствари непосредно сведочење о учешћу наших грађана, научника, у међународним телима која се боре против тероризма, и, из њиховог пера, поново подсећање на међународну правну баштину. Политички мотивисана убиства са циљем да се остваре разни геополитички и геостратешки интереси нису новина. Нажалост, један такав терористички акт, убиство краља Александра Карађорђевића и француског министра Бартуа 1934.године послужио је као мотив да Лига народа иницира и усвоји две изузетно важне конвенције. Конвенције за превенцију и спречавање међународног тероризма као и Конвенције о оснивању сталног Међународног кривичног суда. У бурним годинама које су предходиле Првом светском рату и након њега, страдао је велики број наших грађана. Историја је показала да смо држава са највише страдалих владара и носиоца највиших државних функција. Исто тако, услед година комунизма и затирања културно историјског наслеђа са циљем уништења националног идентитета, нестали су важни предмети као и вредности српске историје.

Богатство и значај научне и стручне писане речи која се већ седамнаест година без прекида објављује у Пешчанику довољна је описна, или, ако се стреми ка томе, нумеричка оцена онога што аутори/ауторке вредно истражују, примењујући различите методолошке поступке из домена друштвено-хуманистичких наука.

Посебну захвалност за сталност у поступку рецензирања приспелих радова дугујемо нашим уваженим рецензентима.

Позивамо вас да и даље истражујете и пишете на различите теме из области архивистике, историографије и хуманистичких наука. Ваши прилози добродошли су и на страним језицима.

С уважавањем,

Проф. др Миомира Костић, члан уредништва часописа Пешчаник

У Нишу, 1. септембар 2019. године